

A cél: az új nemzeti komolyzenei stratégia

2019. január 29-én soron kívüli ülést tartott a Nemzeti Előadó-művészeti Érdekegyeztető Tanács (NEÉT). A több, mint kétórás tanácskozáson Fekete Péter, az Emberi Erőforrások Minisztériuma kultúráért felelős államtitkára adott szóbeli tájékoztatást a kormányzat szándékairól, terveiről a megszűnt, az előadó-művészeti szervezetek támogatását szolgáló társasági adókedvezményt (TAO) követő kormányzati döntésekről.

Fekete Péter elmondta, hogy a Kormány a kulturális támogatásokat *Az előadó-művészeti szervezetek többlettámogatása* jogcímcsoporttal, 37,4 milliárd forinttal egészíti ki. Ez az összeg egyébként megegyezik az előadó-művészeti szervezetek által 2017. évben ténylegesen igénybe vett Tao támogatás összegével.

Az új támogatási forrást a kulturális kormányzat feladatellátásra és ezen belül közcélok támogatására kívánja elsődlegesen fordítani. Ilyen kiemelkedő cél többek között a tanulók számára évente legalább egy színházi előadás, és tanulmányaik során több komolyzenei koncert látogatása.

Az államtitkár elmondta, hogy az új forrást két csoportra bontják:

- az egyik a közcélú feladatok többlettámogatását szolgálja, amely támogatás elnyerését az előadó-művészeti szervezet igénylőlap benyújtásával kezdeményezheti. Az igényfelmérés keretében nyilatkozni szükséges az elmúlt három év Tao bevételeiről is.

- a másik csoport a pályázati alapú elosztás elvét követi. Az ideai szabályok szerint a jelenleg regisztrált előadó-művészeti szervezetek lehetnek a pályázók, de a későbbiekben ezt a kört bővíteni tervezik. A pályázati célokat alapvetően a döntéshozók határozzák meg, de az államtitkárság nyitott minden javaslatra.

Fekete Péter meggyőződése, hogy a magyar előadó-művészeti élet nagy lehetőség előtt áll, a kormányzat és az államtitkárság szeretne mindenkit partnerként megnyerni a nemes célok megvalósításához.

A NEÉT tagjai általánosságban üdvözölték az elhangzottakat. A vita során az is nyilvánvalóvá vált, hogy számos, jelentős részletkérdés vár még megoldásra és válaszra. Megállapodás született arról, hogy a NEÉT a végrehajtással összefüggő jogszabálytervezetetről kialakítja álláspontját.

Fekete Péter megerősítette, hogy az államtitkárság is támogatja és indokoltnak tartja a művészeti szakszervezetek bérrendezési törekvéseit. Ezt a NEÉT önálló napi-rendként tárgyalni fogja.

**

Szakmai fórum

A Kultúráért Felelős Államtitkárság 2019. február 11-én, hétfőn 10.00 órai kezdettel az Erkel Színházban, „Nemzeti komolyzenei stratégia előkészítése” címmel szakmai fórumot szervezett, amelyen a magyar zenei élet szereplői vettek részt. A házigazda, Ókovács Szilveszter és a magyar zenei nevelés miniszteri biztosaként Rónaszékiné Keresztes Mónika, valamint a Kultúráért Felelős Államtitkárság nevében Fekete Péter köszöntötte a megjelenteket. Vitaindítóként négy előadás hangzott el: Záborszky Kálmán az ifjúsági zenei nevelés Zuglóban elért eredményeit, Kovács Géza a zenekarok nemzetközi, Popa Péter pedig a hazai helyzetét, és Madarász Iván a magyar kortárs művek külföldre juttatásának nehézségeit ismertette. Ezt követően Fekete Péter mutatta be a zenei stratégiával kapcsolatos elképzeléseit, amelyek kapcsán a közeljövőben erre a feladatra felkért munkacsoportok segítségével fogják kialakítani a koncepcióra vonatkozó végleges javaslatokat.

A szövetségünk képviselőiben elhangzott előadások szerkesztett szövegét itt adjuk közre.

**

Kovács Géza

Magyarország zenei nagyhatalom...

...de mi a helyzet más nagy-, és kishatalmaknál?

Erre a megbeszélésre szinte egyenesen Londonból érkeztem, ahol az elmúlt hét egyik zenei szenzációja a *Philharmonia Zenekar* koncertje volt. A *Royal Festival Hallban* egy Schönberg és egy Sztravinszkij-mű mellett *Bartók* Táncszvitjét és *Eötvös Péter* *Multiversum* c. művét játszották, utóbbi szerzőjének vezényletével, *Fassang* László közreműködésével. Telt ház, zajos siker mellett. Nyilván nem London az egyetlen város, ahol a magyar zenének és zenésznek becsülete van. Ezzel a gondolatmal készültem a mai kerekasztal-beszélgetésre, főleg, mert a felkérés arra vonatkozott, hogy segítsék körülnézni a nagyvilágban, hol, miként gondolják a zene tarka kertjét, hol és hogyan terem a gyönyörű virág, mitől nő a gaz?

Természetesen öt kontinens zenei életét néhány percen áttekinteni lehetetlen. Itt és most elsősorban az ún. „nyugati típusú civilizáció” komolynak nevezett zenei életébe tudunk csak bepillantani. Gazdag világ ez,

melyben egészen különleges, ismert és kevésbé ismert „virágokra” lelhetünk. Ki ne ismerné például szakmánkban a Venezuelából elindult „El Sistema-t”? Azt már talán kevesebben tudják, hogy kiötlője és sikerre vivője, José Antonio Abreu, „szisztémája” kialakításakor következetesen egy nagy magyar zeneteoretikusra és szerzőre, bizonyos Kodály Zoltánra hivatkozott. Más kérdés, hogy ez az eredményeivel magával ragadó zenei nevelési rendszer, mely az elmúlt évtizedekben bizonyosan sok százezer fiatal mentett meg a társadalom mocsarából, most a venezuelai káoszt hogyan éli túl?

Szót lehetne ejteni a Kinshasa Symphony-ról, mely a világ egyik legszegényebb városában Beethoven, Mozart, Orff zenéjével teszi nem csak elviselhetővé, de boldoggá a zenekarban játszó, kórusában éneklő és az ő muzsikálásukat hallgató embereket. Aki nem hiszi, járjon utána e megindító történetnek. (Pl. itt: [https://www.youtube.com/watch?v=53jUk\]xf8jY](https://www.youtube.com/watch?v=53jUk]xf8jY))

Megérné alaposabban tanulmányozni egy nagyszerű férfiú, dr. Ahmad Nasar Sarmast által Kabulban létrehozott iskolát, az Afgán Nemzeti Intézetet, ahol árva, háborúban gyötört fiúkat-lányokat tanítanak hagyományos afgán és klasszikus európai zenére. Vezetőjük legfőbb „bűne”, hogy lányokat is tanít. Fel is robbantották három éve a neki szánt bombát a kabuli piacon, de túlélte és újult erővel, a zenébe vetett hittel tanítja tovább, gyógyítja zenével növendékeit. (ld. itt: https://www.youtube.com/watch?v=p_-AEVUyQ00)

Ám most szűkítsük fókuszunkat a kimondottan az ún. „nyugati” típusú zenei világokra.

Átpillantva az Atlanti óceánon az Egyesült Államokban az erős európai gyökerek fölött hatalmas amerikai lombokat látunk. Bár sok tekintetben ugyanazt a törzsrepertoárt hallani, a helyi színek tarkábbá teszik a képet. Nem beszélve a zenei intézmények finanszírozásáról! Amerikában a puritán, kvéker szemlélet nyomán a kulturális életben ismeretlen a központi kormányzat és intézményei által gondoskodó állam. Helyi közösségek a filantrópia eszméjétől hajtva tartják fenn zenei intézményeiket. Természetesen ilyen körülmények között föl sem merül valamiféle központi kulturális politika, vagy kulturális stratégia ötlete.

Európában a feudális gyökerek nyomán alakult ki a központi és helyi kormányzatok közpénz-támogatási rendszere. Elmondható, hogy egy-két kivételtől eltekintve szinte minden európai zenei intézmény közpénz-támogatásból működik. A közpénz kiérdemlésének, elosztásának rendszere azonban erősen különböző hagyományokon alapulva, erősen különböző módon történik.

Egyes országok parlamentjei, kormányai ugyan megfogalmazznak kulturális elképzeléseket, hoznak a kulturális, ezen belül a zenei életre vonatkozó törvényeket, ám általában megelégednek alkotmányos jogként megfogalmazni a kulturális értékekhez, így a zenéhez való jutást is. (E tekintetben két ország büszkélkedhet cél-

zott törvényekkel: Finnországban még a '60-as évek közepén, szintén Kodály zenei nevelési filozófiájára alapozva hoztak máig nagyszerű eredményeket létrehozó törvényeket, valamint Magyarországon, ahol 2008-ban iktatták be az ún. „Előadó-művészeti törvényt”)

A törvény- és döntéshozók felelőssége a közpénzek közösséget szolgáló elosztása. Így van ez a zenei élet finanszírozásával is. Európában ennek számos módját láthatjuk. Nagy Britanniában az Arts Councilokban konszenzus alapján kinevezett nagy tekintélyű szakemberek bírálják el a beérkezett pályázatokat, döntenek az adófizetők pénzének zenei területen történő felhasználásáról. A kontinensen Hollandiában hasonló módon jut el a közpénz a zenei intézményekhez, míg Németországban egy rég kialakult kategorizálási rend és egy néhány éve megkötött ágazati kollektív szerződés garantálja a közpénz nyomon követhető útját. A skandináv országokban is ágazati alkuk és nyílt pályázatok révén jutnak közpénzhez a zenei élet szereplői. A legfőbb alapelve, az ún. „arms length principal”, vagyis a kartávolság elve, mely a politikust minimum kartávolságnyira tartja távol a „pénzosztástól”. Kelebre a korábbi erősen központosított társadalmi berendezkedés kereteit ugyan erősen feszegetik – mint például nálunk az NKA intézményének működtetésével, az Emtv. alapvetően normatív rendszerének kísérletével –, de számos középkelet-európai országban nagyobb jelentősebb szerep jut a kijárásos, kilobbizós, kikilincselős metódusnak.

Ám vajon mit lehet mondani a társadalomnak, az adófizetőknek? Vajon mire kell ez a – sok, vagy kevés?-pénz?

Számtalan módszer született erre és én irigyen is nézem néhány ország ez irányú tanulmányait, szakmai honlapjait. Nem megsértve másokat, mindenkinek ajánlom északi kollégáink, a Finn Zenekarok Szövetsége honlapját. Van mit tanulnunk átláthatóságából, társadalmi beágyazottságból. (ld.: <https://www.sinfoniaorkesterit.fi/en/>)

Londoni utam egyik célja az Európai Zenekari Fórumon (EOF) való részvétel. Két alapvető napirendje volt mostani összejevetelünknek: „ A jövő zenekara” és a „ A jövő muzsikusa”. Bizony, e két téma határozza meg diskurzusainkat mostanában. A jelenről más-más tapasztalataink vannak. Nagy-Britanniában kollégáink úgy érzik, a társadalom jelentős része túlságosan elitnek, arisztokratikusnak tartja, amit művelnek. Ezért számos kampánnyal, speciális, a zenét és zenélést népszerűsítő projektekkal próbálják közelebb hozni a tömegeket a zenéhez. A kontinensen kisebb a pánik, bár az „ösz hajú közönség” pótlása sok helyen gond, a koncerttermek tele, a zenekarok pedig itt is számos speciális „trükkkel” csábítják a különböző korosztályokat.

Ám a jövő korántsem napsugaras. Az EOF-on is megvitattuk az Európai Előadó-művészeti Liga (PEARLE) tájékoztatóját az ún. „Behind the Stage” (Mondjuk: Színpalak mögött) projektjéről. Ezt a programot pár éve

bocsátottuk útjára a szakma legszélesebb rétegeinek bevonásával. Az előadó-művészet különböző területein dolgozó adminisztratív és művészeti munkatársak, valamint társ-szervezetek bevonásával folyt és folyik a munka, hogy annak megállapításai a későbbiekben segítsék mindannyiunk szakmai életét. Nos, a legutóbb, Antwerpenben tartott találkozónkon a következőket állapítottuk meg:

A zenei szektor változásait már régóta nyomon követhetjük. Ezek a változások az elmúlt években többféle tényező kombinációjaként jöttek létre: a fogyasztási szokások változása a digitális és technológiai fejlődés eredményeként, politikai döntések és prioritások a finanszírozás, a gondolkodás és a zenekarok társadalomban betöltött szerepének megkérdőjelezése terén; demográfiai fejlemények és közönségfejlesztés, a szociális média okozta változások következtében.

Ezekre a változásokra közösen igyekszünk a válaszokat megadni.

Lényeges kérdés a finanszírozáson felül, hogy az Európában működő sok tízezer muzikus az ágazaton belül miféle foglalkoztatási formában végzi munkáját? Nyilvánvalóan többféle forma létezik: állandó (és egész életen át tartó) foglalkoztatás egyes zenekarokban és kórusokban, szerződéses alapon történő foglalkoztatás (gyakran állandó jelleggel is - ismét általában zenekarok) vagy rövid szerződések révén, az önfoglalkoztató szabadúszók (lásd pl. bizonyos brit zenekarokat, ahol független munkavállalókként, ám a járulékokat szigorúan megfizetve állnak egy-egy zenekar szolgálatába), míg a jazz-kombinációk vagy a pop-zenekarok, általában alkalmi csoportokat alkotnak.

Gyakori a pályaelhagyás is. Vagy zenéhez kapcsolódó tevékenységet, vagy valami gyökeresen más megélhetést keresnek zenei végzettséggel.

Napjainkban a következő kérdések fogalmazódtak meg a muzikusokkal kapcsolatban:

Tud-e a zenész más művészekkel (táncosok, előadók, ..) kommunikálni?

A zenész tudja, hogyan kell játszani, amikor egy kamera rögzíti mozgásait és kifejezéseit? Képes-e a zenész közönségének a zenéről beszélni is, interaktívan kommunikálni a közönség különböző korosztályaival?

Képes-e a zenész tanítani? Részt tud-e venni egy kreatív folyamatban? Képes-e más zenészeket mentorálni vagy inspirálni?

Tudja-e a zenész, hogyan kell öltözni, a színpadon megjeleneni?

Képes-e a zenész más művészeti formákkal együtt kommunikálni? Ismeri-e a zenész, saját ágazatát? Ismeri-e a zenész erősségeit (és gyengeségeit), és így saját készségeit és kompetenciáit?

Ezek sokszor naivnak tűnő, ámde lényegi kérdések. Természetesen felvetik a képzésre vonatkozó további kérdéseket is: hogyan, mire képezik a növendékeket a zeneakadémiák- konzervatóriumok-egyetemek? Ennek

vizsgálatára hoztuk létre évekkel ezelőtt az Európai Felsőbb Zeneoktatási Intézmények (AEC) és az Európai Zeneiskolák, valamint a PEARLE közreműködésével a MusiQue nevű szervezetet, mely az EU minősítési certifikációjával a felsőbb zeneoktatási intézményeket sok szempontból, így a munkaerő-piacra, a zenekari munkára, a továbbtanulásra, a kommunikációra, a társadalmi érzékenyítésre nevelés szempontjából minősíti azzal a céllal, hogy ily módon segítse őket.

Ezzel el is érkeztünk minden kontinens zenei életet alapvetően meghatározó faktorához, a neveléshez. Ebben nekünk vannak homályos emlékeink arról, hogy hogyan kell ezt sikeresen művelni. Ha Abreunak és a finn kormánynak forrás volt Kodály, legyen nekünk is az.

**

Popa Péter

HELYZETJELENTÉS A SZIMFONIKUS ZENEKAROKRÓL

Ha be akarjuk mutatni a magyarországi szimfonikus zenekarok helyzetét, jelenét és jövőjét, feltétlenül vissza kell tekinteni röviden az alapokra.

Magyarországot nem sorolják a nagyhatalmak közé szinte semmilyen tekintetben, de van egy kivétel: **ez az ország a tehetségek nagyhatalma**. Akár feltalálóinkat, vagy Nobel-díjas tudósainkat, akár sportolóinkat, vagy művészeinket nézzük.

Zenei téren mi adtuk a világnak Liszt Ferencet, Bartók Bélát, Kodály Zoltánt, de a szimfonikus zenekari műfaj világszíné emelő nagy karmester generációkat is: Richter Jánost, Nikisch Artúrt, Reiner Frigyes, Ormándy Jenőt, Széll Györgyöt, Fricsay Ferencet, Solti Györgyöt, Kertész Istvánt, Doráti Antalt, hogy a hangszeres virtuózainkról ne is beszéljek.

Ezért mondják rólunk, hogy **zenei nagyhatalom vagyunk**, és ez az, amit mindig szem előtt illik tartani, különösen, ha zenekari kultúránkat vizsgáljuk!

Sok-e a zenekar?

Kocsis Zoltán: „*Én soha nem leszek annak az elitista nézőpontnak a híve, amely szerint egy-két elitista együttesen kívül fel kell számolni a többit. Az aranycsapat mögött is létezett a fociban egy második és harmadik vonal...*” Szakmai és politikai körökben időről-időre beszédtema: sok-e a zenekar Magyarországon, hatékonyan és magas színvonalúan tudnak-e működni, megkapják-e azt a támogatást, amelynek révén kinevelhető az a generáció, amely méltó utódja lehet nagy eleinknek? Az állami támogatási rendszer átalakításával, (a brutális elszívó hatású pedagógus életpálya-modell be-, és a TAO-kivezetésével) joggal merült fel a kérdés, milyen